

## Az MTA Irodalomtudományi Intézet tudományos tevékenysége 1971-ben

1971 az Irodalomtudományi Intézet tudományos tevékenységében az 1969–71-es terv befejező éve volt, s e hároméves periódus lezárásakor olyan eredményekről is számot adhatunk, amelyek az egész magyar irodalomtudomány számára kedvező feltételeket jelentenek a további kutatásokhoz. Elkészült „A felszabadulás utáni magyar irodalom története” című kézikönyv, s ezzel teljessé vált a magyar irodalomtörténet szintézise, az Intézet eddigi legnagyobb vállalkozása. Nyomdába került a régi magyar irodalomtörténet bibliográfiájának kötete is, a nagyfotosszerű Bibliográfiai Kézikönyv első részeként. A nagy tervmunkák mellett az elmúlt évet az irodalomtudományi kutatás elvi — módszertani problémáinak állandó vizsgálata jellemezte, a felkészülés új összefüggések feltárására, új feladatok elvégzésére. A munkák előrehaladása és az elvégzett feladatok viszont további, még feltáratlan tudományterületekre vetettek fényt, s így folytonosan bővítették, alakították az Intézet tevékenységi körét. A reneszánsz, a XVIII. század magyar irodalmának, a korszakoknak vagy az irodalmi szemiotikának a kutatása éppúgy sürgető feladat, mint a külföldi társintézetekkel közösen megindított témák művelése. Ez a folyamat azonban nem problémamentes. Az egyre növekvő feladatok és a lényegében változatlan kutatói létszám olyan feszültséget okoz, amelynek megszüntetése halaszthatatlan a tudományos színvonal megőrzése, illetve emelése érdekében.

A tudományos kutatás egyes területein a következő főbb munkák folytak 1971-ben:

### *Az egész magyar irodalomtörténetet átfogó témák*

*A magyar irodalomtudomány és kritika története* főszerkesztő Szauder József, szerkesztő Tarnai Andor és Bodnár György (Tarnai Andor, Fenyő István, Szauder József és Németh G. Béla) kötetéből több fejezet, illetve a kötetek egyes problémák bővebb kidolgozását szolgáló előtanulmány készült el. Ezek az év folyamán rendszeresen tartott vitaértekezletek témái lettek, s közülük több nyomtatásban is napvilágot látott. A feladat speciális nehézsége, az, hogy a szerzők a kívánatos szintézis megteremtése érdekében előzetesen és párhuzamosan anyagfeltáró munkát kénytelenek végezni, nem tette lehetővé a korábban várt gyors előrehaladást, azonban az 1971 tavaszán Klaniczay Tibor igazgatóhelyettes által elvégzett alapos felmérés az eddigi eredményeket biztatónak ítélte meg, s ezt a véleményt az Igazgatótanács jóváhagyta, és a munka befejezésére indokolt időhaladékot adott. A terv által előírt határidők módosítását a feltárt hatalmas mennyiségű anyag tanulságai indokolták: olyan valóban úttörő munkát kell a kutatóknak végezniük, amelynek nehézsége nem volt előrelátható, s a ráfordított időtöbblet megtérül a téma elmélyültebb, színvonalasabb elemzése által. A munkában résztvevők valószínű, további megterhelését jelenti viszont, az, hogy az ötödik nagy monográfia szerzője, Kovács Kálmán — Intézetünkön kívüli kutató — az eredetileg vállalt munkát lemondta. A hároméves terv eleve jelezte, hogy a XX. századi munkálatokat csak a következő tervidőszakban lehet elkezdeni. E területen a XX. sz. osztály olyan előmunkálatokat végzett, amelyek később felhasználhatók a XX. századi kritika-szintézisben, s Bodnár György folyamatosan résztvett a kritikátörténeti munkaközösségi vitáiban.

*A magyar líra történetének főbb típusai* (témafelelős Németh G. Béla) fiatal — részben egyetemista — kutatók munkacsoportja által végzett munka, amelynek eredményeként a tervidőszakban elkészült egy 22 íves tanulmánykötet Arany János lírájáról. E színvonalas kötet valamilyen tanulmánya voltaképpen egy-egy javaslatot foglal magában Arany lírája egy részének vagy egy fontos elemének értelmezésére. A *magyar irodalomtörténet bibliográfiai kézikönyve* (témafelelős Vargha Kálmán) munkálataiban igen fontos szakaszt jelent a most záródó három éves periódus. Az egész vállalkozás ebben a három éves időszakban nyerte el mind tartalmi, mind szerkezeti, mind formai szempontból végleges arculatát.

Az egyes kötetek állása:

A régi magyar irodalom bibliográfiája a jelzett határidőre elkészült. 1971. novemberében a kötet szerkesztői (Stoll Béla, Varga Imre, V. Kovács Sándor) átadták a kéziratot a Kiadó-nak. A felvilágosodás- és reformkori kötet (szerkesztője Kókay György) lektorálása a cédula-formában levő anyagon befejeződött. A XIX. század második felének bibliográfiája I–II. anyaga az utolsó három év során az előzetes tervekhez viszonyítva kétszeresére nőtt. A XX. századi általános kötet eredeti terve, amely 1971-re már a lektorálást helyezte kilátásba, irreális volt. A terv elkészítésekor tapasztalatok nélkül nem lehetett számítani kötet speciális nehézségeire s a terv kidolgozásában a kötet új szerkesztője még nem is vett részt, csupán a megbízást kapta meg 1969 elején (Bélley Pál). Jelenleg elkészült az anyag 75%-ának előszerkesztése. A XX. századi írók bibliográfiája I. kötet (Szerk. Vargha Kálmán) teljes anyagának előkészítése befejeződött, előrehaladás történt a nagy anyaggal rendelkező írók anyagának szakszerűségében is. A kötet szerkesztője Botka Ferencel közös munkában folytatva Szerb Antalné előkészítő munkáját, befejezte a teljes anyag mintegy 25%-ának a végleges igényű szerkesztését. Előreláthatólag ez a kötet fog elkészülni a felvilágosodás és reformkori kötet után. A XX. századi írók bibliográfiájának II. kötetét a három éves terv időszakában született döntés alapján lett tervbe véve. Az előszerkesztés munkafolyamata a teljes anyag 60%-ában befejeződött. A XX. századi írók bibliográfiájának III. kötetét (szerk. Botka Ferenc) az eredeti tervben még nem szerepelt. A kötet anyaggyűjtése, a cédulák rendezése folyamatos, Szerb Antalné munkája. Az általános irodalomelméleti irodalomtörténeti kötet szerkesztője Bélley Pál még az előző tervidőszakban elkészítette és vitára bocsátotta tervezetét. De jelenleg a munkálatok szünetelnek, mert Bélley a XX. századi kötet általános részének szerkesztésére kapott megbízást. Csak ennek nyomdába adása után folytathatja a munkát.

#### *A régi és klasszikus irodalomra vonatkozó témák*

A reneszánsz és barokk kutatások (Tf. Klaniczay Tibor) a reneszánsz és barokk kutatócsoport keretében történtek.

A csoport munkájának keretében az alábbi témák kidolgozása volt napirenden:

1. *A reneszánsz elvi kérdései.* Tanulmánykötet a Gorkij Intézettel közösen. Szerk.: Balasov—Klaniczay. Megtörtént a kötet tervének kidolgozása, a megbízások kiadása, s megkezdődött az intézeti munkatársak részéről a tanulmányok megírása. A kötet 1972-ben készül el.

2. *A kelet-európai reneszánsz irodalom.* Szintetikus tanulmánykötet nagy hazai és külföldi szerzőgárdával. Szerk.: Varjas Béla. Elkészült és megjelent a kötet programtanulmánya, elkészült a részletes terv, megtörténtek a felkérések és megrendezésre került 1971-ben egy 2-napos ülés a közép-európai humanizmus kérdéseiről. A mű nyers kéziratának összeállítása 1973 végéig fog megtörténni.

3. *Régi Magyar Költők Tára, XVII. század.* Szerk.: Stoll Béla. A terv-időszak folyamán megjelent az V. kötet Varjas Béla munkájaként és a VI. kötet Stoll Béla munkájaként. Szerkesztés alatt áll a VII. kötet és ötven százalékban elkészült a VIII. és IX. kötet.

4. *Régi Magyar Költők Tára, XVI. század.* Megkezdődtek a IX. kötet munkálatai.

5. *Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum.* Szerk.: Pirnát Antal. Kidolgozásra került a sorozat terve, elkészült szabályzata és megkezdődtek külső munkatársak bevonásával több kötet (Vitéz, Brodaries, Ransanus) munkálatai.

6. *Bibliotheca Hungarica Antiqua.* Szerk.: Varjas Béla. A faksimile-sorozat VIII. kötetének (Heltai Krónikája) nyomdai előkészítése, valamint az utolsó elkészült. A kötet 1972-ben jelenik meg.

7. *Az éves nemzetközi reneszánsz-bibliográfia magyar anyaga.* V. Kovács Sándor összeállításában elkészült az előző és magyar reneszánsz bibliográfiája s az meg is jelenik a nemzetközi kötetbe beolvastva.

8. *Reneszánsz Füzetek.* Tanulmány-sorozat, elsősorban a csoport nyilvános vitaüléseinek bemutatott dolgozatokból. Szerk.: Komlós Tibor. Eddig megjelent 12 füzet, köztük a csoport tagjai részéről Klaniczay Tibor két, Varjas két és Pirnát Antal egy tanulmánnyal szerepelt.

Széleskörű szervezőmunka folyt a hazai reneszánsz-kutatás bázisának kiépítése érdekében: kialakult egy kb. 70 tagú munkaközösség a Reneszánsz Kutatócsoport és az érdekelt tanszékek közös vállalkozásaként, mely havonta színvonalas felolvasóülést rendez, s 1971-ben Sopronban a közép-európai humanizmusról, részben külföldi résztvevőkkel ülészakot tartott.

Megkezdődött a csoport bekapcsolódása nagy nemzetközi vállalkozásokba, így az AILC európai irodalomtörténete keretében készülő 4 kötetes reneszánsz-szintézis előmunkálataiba.

## A XVIII. sz. magyar irodalom kutatása (Tf.: Szauder József)

A csoport arra törekedett, hogy intézetén kívüli kutatókat minél nagyobb számban vonjon be munkájába, s hogy a kutatások sokoldalúak legyenek, vagyis elvszerűen terjedjenek ki az irodalom mellett a XVIII. századi művelődés más területeire.

A csoport munkájának csak egy részét teszik a szorosan vett intézeti tervfeladatokat; egy másik, nem kevésbé fontos rész viták, előadások, konferenciák szervezésében és egy tanulmánykötet előkészítésében áll. Három monográfia munkálatai kezdődtek meg a tervidőszakban.

(Szauder József: Csokonai Vitéz Mihály.)

Hopp Lajos: Magyar—lengyel hagyományok a Rákóczi-szabadságharc és emigráció irodalmában.

Hopp Lajos: A magyar levélműfaj története.)

A Kritikai kiadások közül a tervnek megfelelően megjelent Mikes Kelemen összes művei, III. kötete, elkészültek a IV. kötet tárgyi jegyzetei, a teljes kézirat lektorálva. Tovább halad az V. kötet szövegének előkészítése és szövegkritikai jegyzeteinek összeállítása.

Bessenyei György összes művei keretében a tervnek megfelelően Bíró Ferenc elkészítette a kiadás ciklus- és kötetbeosztását, összeállította az alapszövegek és a változások megállapításának szempontjából fontos kéziratok és kiadások jegyzékét.

A XVIII. sz. magyar irodalomra vonatkozó kutatása tanulmánykötet előkészítése a tervnek megfelelően haladt. 1971. dec. 1972. januárjában érkeztek be a kéziratok. A megszerkesztett kötet leadási határideje: 1972. augusztus.

1972. október 28—31-én rendezte a csoport konferenciáját Egerben, a magyarországi korai felvilágosodás kérdéseiről.

*Petőfi és kora kutatása* (Tf. Lukácsy Sándor)

Ez a tervtéma a szorosabban vett Petőfi-kutatásokon kívül (Petőfi-életrajz, Petőfi forradalmi világnézete, kritikai kiadás, Petőfi Okmánytár) Az Erdélyi János pályakép és szövegkiadás munkálatait foglalja magában.

A Petőfi-életrajz megírása három kötetben, Fekete Sándor feladata. A pályakezdő Petőfi-re vonatkozó korábbi számos értekezés publikációja után 1970—71-ben az életrajz első kötetén dolgozott, s a munka 1971 végéig határidőre elkészült.

A „Petőfi forradalmi világnézete” c. monográfiából (Lukácsy Sándor) a hároméves szakaszban előtanulmányok, ill. részletek készültek el és jelentek meg a ItK-ban.

A kritikai kiadás I. kötete több évi munka eredményeképpen, 1970-ben elkészült (szerkesztő Kiss József és Martinkó András) s a terjedelmes kézirat egységesítését is befejezte Kiss József 1971-ben. A Petőfi Okmánytár elkészítése, Kiss József irányításával, tervszerűen haladt, Oltványi Ambrus elvégezte munkáját, Mezősi Károly halála azonban megakadályozta a munka befejezését. Az Erdélyi Jánosra vonatkozó munkákból (Erdélyi Ilona), elkészült a pályakép első kötetének fele, s befejezéshez közeledik a szövegkiadás I. kötete.

## A magyar és európai romantika kutatása (Tf. Sötér István)

E fontos intézeti téma az eredeti elképzelésekhez viszonyítva még jelentősebb szerepet kapott a tervidőszak folyamán: a magyar és a szovjet romantika kutatók együttműködésével (Gorkij Intézet) két, egyenként kb. 50 ívre tervezett tanulmánykötet munkái indultak meg. E kutatások felölelik a romantika legfontosabb problémáit, irodalomelméleti és világirodalmi szinten, s a romantikának azt a korszakát, melyben vezető szerepet játszott az európai irodalom: a XIX. század első harmadát. A hároméves tervben szereplő *tanulmánykötet* munkálatai (1972. március 31-én fejeződtek be) Sötér István, Lukácsy Sándor és Horváth Károly (a tervidőszak végétől a téma felelőse) tézisei elkészültek, s a kollektív megvitatott azokat, Horváth Károly megírta az átdolgozott változatot is. E tudományterület kiemelkedő eredménye Sötér István *A romantika létrejötte* című tanulmánya, amely az Ember és műve tanulmánykötetben jelent meg. Ugyancsak e téma keretében készült el Sötér István tanulmánya a marxista komparatistika elvi kérdéseiről.

## A XX. századi és a mai magyar irodalomra vonatkozó kutatások

*József Attila kutatások* A szerző (Szabolcsi Miklós) a befejező két kötet kéziratának elkészítésén dolgozott, a munka befejezése és a végső megfogalmazás átkerült a következő négy éves tervbe.

*A szocialista irodalom története a felszabadulás előtt. (Tf.: József Farkas és Illés László)*

A program az Irodalomtudományi Intézet, valamint a Petőfi Irodalmi Múzeum közös kutatási programja. A téma keretében elkészítendő 7 mű közül az intézeti munkaterv része:

1. *Révai József Összes Művei*. Kritikai kiadás előkészítése. Szerk.: Főnyi Géza.

A folyamatos munka eredményeképpen (a hagyatékban és a periódikákban található írások másolása, fordítása, az anonim publikációk tisztázása, a lappangó művek feltárása, a jegyzetelés stb.) a következő négy éves terv első felében nyomdába lehet adni az első kötet (1971/1972 vége) végleges kéziratát.

2. *A magyar proletáriródlalom dokumentumai*. Dokumentumkötet. Készül a SZTA Gorkij Világirodalmi Intézetével közös vállalkozásban. Szerk: Illés László és Oleg Jegorov. Az anyaggyűjtés és a dokumentumok lemásolása, fordíttatása megtörtént, a jegyzetelés és az előszó megírása azonban csak 1972-ben fejeződik be.

3. *Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből*. III. Szerk.: Szabolcsi Miklós—Illés László. A kézirat 1971 végén nyomdába került.

A szocialista irodalom története a felszabadulás előtt c. egész tervtéma a hároméves terv folyamán bővült, s főleg nemzetközi vonatkozásban kiszélesedett. A változások egy része összefüggött a kutatási tapasztalatokkal, az új szempontú megközelítésekkel, valamint a hároméves terv nemzetközi tanácskozásaival, amelyek újabb és újabb feladatokat írtak elő a szocialista magyar irodalom kutatóinak. A legfontosabb új feladatok: A szocialista világirodalom kialakulása és a haladó nemzetközi írószervezetek. Szerk.: Szabolcsi Miklós—A. Dimsic és K. Kändler. E munkálatok nagy része a következő négy éves tervre esik. Tanulmányok a szocialista magyar irodalomról.) (A Zentralinstitut für Literaturgeschichte és az Intézet közötti szerződés alapján); Studien zur Geschichte der ungarischen sozialistischen Literatur. Szerk.: Szabolcsi Miklós, Illés László és József Farkas.

*A két világháború közötti magyar irodalom fő irányai*

(Tf. Béládi Miklós) E tervtéma több egyéni monográfiából áll s megvalósítása egy másik nagy tervfeladattól A felszabadulás utáni magyar irodalom története c. kézikönyv munkálataitól függött. Az eredeti hároméves tervben is az utóbbi áll a Modern magyar irodalmi osztály munkájának közép-pontjában, s mivel a szerzők nagyrészt azonosak, az Intézet vezetősége már a terv időszak közepén úgy döntött, hogy a két világháború közötti magyar irodalom témáihoz a felszabadulás utáni magyar irodalom történeti feldolgozása után térjenek vissza a szerzők (Kiss F., Pomogáts Béla, Rába Gy.) Rába György már elvégezte a Babits-tanulmány anyaggyűjtésének nagy részét és elkészített a könyv koncepció-vázlatát.

B. Nagy László kismonográfiája *Németh László a szépiró* az időközben megindult Kortársaink című sorozat munkái közé került (Portrészorozat kortársi magyar írókról). A mintegy 8 ívesnek tervezett könyvből 4 ív elkészült, a szerzőnek azonban igazodnia kell a sorozat igényeihez s nem csupán a szépiró Németh Lászlót, hanem az egész Németh László-pályát fel kell dolgozni. Így a munka befejezése 1972-re tolódtott át.

*Nyugat-kutatások (Tf.: Bodnár György)*

a) *Ady Endre*. (Monográfia. Szerző: Varga József)

A munka új címet és keretet kapott: „Ady-kor Az irodalmi élete 1908—19”, s megírása a következő évek feladata lesz. Varga József az Ady-könyv munkálataival párhuzamosan folyamatosan részt vett az Ady-kritikai kiadás szerkesztésében (Ady Endre levelezése II.), amely csupán formális okokból nem szerepelt az intézeti munkatervben.

b) *Kosztolányi Dezső*. Monográfia. Szerző: Kiss Ferenc. A kézirat (mintegy 40 ív) elkészült, lektorálása megtörtént, a szerző a lektorálás utáni javaslatokat 1971 végéig elkészítette, a végleges kéziratot nyomdába adta.

*A felszabadulás utáni magyar irodalom története*. (Tf.: Béládi Miklós és Tóth Dezső). Az eredeti terv 1970-re irányozta elő a munkálatok befejezését, viszont mindössze 50 ívben jelölte meg a szintézis terjedelmét. A munkálatok folyamán azonban a kézirat felduzzadt mintegy 110 ívre, ugyanis az élő magyar irodalomban nem lehet érvényesíteni azt a szigorú irodalomtörténeti szelekciót, amelyet az eredeti 50 íves munka feltételezett. Nagy számú író és még nagyobb számú művet kellett áttanulmányozni pótlólag, s át kellett alakítani az egész könyv szerkezetét. Párhuzamosan rendszeresen folytatták az elkészült kéziratok megvitatását, átdolgoztatását és a szerkesztést. A tervidőszak folyamán az Intézet vezetősége Tóth Dezső vezetősége mellé

Béládi Miklóst nevezte ki társszerkesztőként. Az osztály munkatársai közül a fejezetek megírásában résztvettek: Béládi Miklós, Bodnár György, Diószegi András, József Farkas, Pomogáts Béla, Kiss Ferenc, Kenyeres Zoltán, Szabó B. István, s előtanulmányokat készítettek: Agárdi Péter, Erdődy Edit, Széles Klára, valamint ösztöndíjas középiskolai tanáraink. A kézirat elkészült a hátralevő átdolgozások után 1972 első felében kerül a Kiadóhoz.

*Portréorozat élő magyar írókról.* (Tf. Béládi Miklós)

5 kézirat a Kiadónál van (Rába György: Szabó Lőrinc, Kovács Sándor Iván: Váci Mihály; Simon Zoltán: Benjámin László; E. Nagy Sándor: Remenyik Zsigmond; Bata Imre: Weöres Sándor), számos más kézirat pedig a közeli jövőben készül el. A szerzők közül Rába György intézeti munkatárs, akinek Szabó Lőrinc-portréjával indul meg a sorozat. A sorozat új címe: Kortársaink. Folyamatos működése a következő négy éves tervben biztosított.

*A magyar irodalmi élet szociológiája.* (Tf.: Kemény István)

Az eredeti elképzelések szerint a feldolgozandó anyagot kérdőíveken igyekeztek beszerezni, mivel azonban kevés használható kitöltött kérdőív került vissza, a munkaközösség az anyaggyűjtést interjú formájában folytatta. Az anyaggyűjtés és a programozás 1972 február végéig befejeződik; a feldolgozás végső határideje: 1972. június 30.

*Az eredeti hároméves tervben nem szereplő új tervfeladatok:*

*Értékek és eszmények változásai a felszabadulás utáni magyar irodalomban. A társadalmi tudat alakulása magyarországon 1945–1970. c. országos távlati kutatási program része.* Bodnár György elkészítette a programtanulmányt.

*A magyar irodalom és művészetek másfél évtizedes fejlődésének vizsgálata; esztétikai és művészetpolitikai következtetések.* Középtávú kutatási program, melynek célja a következő MSZMP kongresszus előkészítése, Bodnár György elkészítette a program-tanulmányt és koordinálta a többi résztvevők kutatóhely munkáját.

*A határon túli magyarság kulturális helyzetének komplex vizsgálata.* Középtávú kutatási program, melynek célja a következő MSZMP kongresszus előkészítése. Béládi Miklós elkészítette a program-tanulmányt és koordinálta a többi kutatóhely munkáját.

#### *Irodalomelméleti kutatások*

*Az irodalmi műalkotás problémái.* (Tf. Miklós Pál)

Az 1970-ben, illetve 71-ben elkészült tanulmányok közül Miklós Pál, Szili József, Hankiss Elemér és Bojtár Endre írásai a Kritikában és a Valóságban jelentek meg, Bojtár tanulmánya pedig a Zagadnyenyija Rodzajów Literackich című folyóiratban is.

*Az irodalom funkciója és sajátosságai.* (Tf.: Szili József.)

A kötet új címe *Adalékok az irodalomtörténet elméletéhez*. 1971-ben anyaggyűjtő munka folyt. Néhány tanulmány már elkészült, ezek megvitatása s a többi tanulmány megírása a következő tervidőszak feladata.

*Az irodalmi mű mint nyelvi alkotás.* (Tf.: Gránicz István)

1971-ben Gránicz István vezetésével egy munkacsoport intenzív munkát folytatott egy tanulmánykötet („Az irodalom jelentésköre”) kidolgozására.

*Az adalékok a szocialista irodalomtudomány történetéhez* (Tf. Nyíró Lajos) munkáinak elindítását hosszú viták előzték meg. Foglalkozott vele az Intézet pártszervezete és Igazgatótanácsa is. Nyilvánvalóvá vált, hogy nagyjelentőségű feladat megoldása elképzelhetetlen az Intézet és az Intézeten kívüli szakemberek közreműködése nélkül. A marxista irodalomelmélet történetének feldolgozása két egymást kiegészítő kötetben történik. Az első rész a témát a második világháborúig tárgyalja, s e kötet feladatait a kijelölt szerzők elvégezték. Az akadémiai távlati tervekben szereplő kutatási feladatok közül *Az új jelenségek vizsgálata* című intézeti program tervtanulmányát elkészítette és a munka megszervezését végezte Miklós Pál.

#### *Összehasonlító irodalomtörténeti kutatások*

*A magyar irodalom kapcsolatai más irodalmakkal* (Tf.: Sziklay László) keretében a terveknek megfelelően

1971-ben elkészült a magyar—jugoszláv kötet (Szerk.: Vujicsics D. Sztoján, Bor K. az Intézet részéről) A többi kapcsolattörténeti kötethez hasonlóan nem ad teljes áttekintést, viszont a középkortól kezdve mind a mainapig érinti a kapcsolatok összes korszakát (középkor, reneszánsz XVIII, XIX. század, XX. század első fele). Munkatársak hiányában inkább csak a szerb és horvát kapcsolatokról szól, kevésbé érinti a szlovéneket. Ez utóbbi munkát már az új szervezeti keretek között működő kelet-európai csoport fejezte be, amely a munkán kívül új, az előzetes hároméves tervben nem szerepelt témákat is megindított. Több tanulmány — Sziklay László,



H. Lukács Borbála, Vujicsics D. Sztoján, Fried István, munkái — járult hozzá kelet-európai komparasztika elvi kérdéseinek tisztázásához, s meg is jelentek a Helikonban, illetve a Filológiai Közlönyben. A mátrafüredi magyar—szlovák szimpozion a program jó szervezéséről tanúskodott, a nemzetközi összefogás nélkülözhetetlenségét bizonyította.

Nagyigényű vállalkozás kezdődött magyar—szovjet együttműködéssel; a kelet-európai irodalom szintézisének kidolgozása, amely jelenleg előkészítő szakaszban van, és hosszú évekre előre megszabja a csoport munkáját.

Az *európai típusú irodalmak összehasonlító vizsgálata* (Tf. Vajda György Mihály) az Intézet vállalkozásai közül a leginkább nemzetközi érdeklődés és együttműködés előterében áll. Vajda György Mihály az AILC keretében készülő munkák koordinációs bizottságának szervező titkáraként a rendkívül kiterjedt kutató-apparátus összefogását végezte. Külön ki kell emelnünk azt a munkát, amelyet az összehasonlító irodalomtudományi kutatások aktuális módszertani kérdéseiről 1971 novemberében rendezett nemzetközi konferencia tudományos előkészítésében végzett.

Az Intézet tudományos tervei között kiemelt fontosságú a *folyóiratok szerkesztése* (ITK Helikon, Kritika). Közvetlen orientáló szerepük volt és van a szakmára és az irodalomtudomány iránt érdeklődő olvasóközönségre. Az elért eredmények és problémák összesítésekor figyelembe kell venni, hogy szembetűnő rossz munkakörülmények között készülnek s tartják elismerten magas színvonalukat.

### *A magyar sajtó története*

A négykötetes kézikönyv munkálata az Intézet megbízásos feladata volt. Elkészült A magyar sajtótörténet irodalmának válogatott bibliográfiája, a kézikönyv megjelenésének előmunkálata. A mintegy 30 ívnyi anyag 1971 decemberében került nyomdába és 1972-ben jelenik meg. Ugyancsak az egész vállalkozást érinti a programtanulmány elkészülte. Ez több változatban a viták tanulságait figyelembe véve jutott el a mai formájáig. (A Kritika 1971. decemberi száma között ebből egy részletet). Elkészült mind a négy kötet programja, s ezeket a munkaközösség tagjai megvitatták és elfogadták. Intézetünk munkatársai közül Kókay György, írja az első kötetet, s már elkészült az 1705-től 80-ig tartó fejezettel.

### *Könyvtár- és Dokumentációs osztály*

A beszámoló időszakában az előző évekhez hasonlóan a könyvtár minden vonatkozásban elősegítette a tudományos munkát. A feltáró munka terén az 1967 második felében megkezdődött rekatalógizálás és a vele párhuzamosan és egyidejűleg megindított szakkatalógus-építés 1971 végére érkezett el első jelentős állomásához: elkészült minden — könyvtárunkban képviselt — filológiai szakdecimális katalógusa. Ezt nagymértékben az 1971-ben beszerzett katalógus sokszorosítógép munkába állítása tette lehetővé. A rekatalógizálás folytatása munkaerő, illetve béralap problémát vet fel.

A könyvtár dokumentációs tevékenysége a hazai irodalomtudományi produkciót közvetítette a nemzetközi tudományos köztudatba (a PMLA éves bibliográfiájába) regisztrálta a magyar irodalomtudomány külföldi eredményeit (ITK repertórium), valamint a külföldi folyóiratokat figyelte a tervtémához. Az utóbbi munkához fény—lyukkártyás rendszert épített ki. A könyvtár, figyelembe véve olvasószolgálati munkáját is, feladatait elégtelen létszámmal csak minden ereje megfeszítésével képes ellátni.

\*

A Gazdasági Osztály, az adminisztratív személyzet és a kutatási segéderek áldozatos munkája jelentős mértékben segítette az Intézet tudományos tevékenységét, s a krónikus létszámbíány ellenére erejük megfeszítésével biztosították az adminisztratív és gazdasági ügyintézt is.

### *Az Intézet tudományos publikációs tevékenysége*

Az Intézet kutatói az önálló vagy kollektív kötetek, monográfiák mellett jelentős mértékben tanulmányokban, cikkeken publikálják tudományos vagy tudománynépszerűsítő eredményeiket. Az intézeti folyóiratokon kívül sorozatszerkesztési feladataik is vannak. (Irodalomtörténeti Könyvtár, Irodalomtörténeti Füzetek, Irodalom-Szocializmus, RMKT, Új Magyar Múzeum, Fontes-sorozat, Bibliotheca Hungarica Antiqua). A tanulmány- és cikk-publikációk

volumenének érzékeltetésére elegendőek a következő adatok is: az elmúlt évben az Intézet munkatársai 214 szakmai tanulmányt, cikket, 200 népszerűsítő, kulturális cikket írtak, s 30 publikáció idegen nyelven is megjelent. Ezek az adatok világosan bizonyítják, hogy az Intézet tevékeny részt vállal az ország kulturális—szellemi életében, s egyben érthetővé, indokoltá teszi azt is, hogy a ráfordított idő a munkatársak munkaidejének kb. egyharmadát teszi ki.

Az Intézet együttműködése az Akadémia Tudományos Bizottságaival a tervidőszakban állandó biztosítéka volt annak, hogy kutatóink és az irodalomtudomány Intézetén kívüli kutatói között termékeny munkakapcsolat alakuljon ki. E bizottságok: a TMB Irodalomtörténeti és Művészet-történeti Szakbizottsága, Irodalomtudományi Bizottsága és munkabizottságai: Irodalomel-méleti Munkabizottság, Élő Magyar Irodalom Munkabizottság; Modern Filológiai Bizottság, Stilisztikai és Verstaní Munkabizottság, Szlavisztikai Nyelvészeti Munkabizottság, Könyv-történeti és Bibliográfiai Munkabizottság, Textológiai Munkabizottság, Középkori Munkabi-zottság. Intézeti kutatóink aktív részt vállaltak e bizottsági munkákban, s a TMB felkérésére gyakran végeznek opponensi feladatokat. E kapcsolatok és viták eredményeinek hasznosítása az Intézet tevékenységének integráns részévé vált.

#### *Az Intézet kapcsolatai a hazai tudományos intézményekkel és gyakorlati élettel*

Az Intézet tudományos és publikációs tevékenysége során számos intézménnyel alakított ki rendszeres kapcsolatokat. Kutatási együttműködés jött létre a Filozófiai, a Történettudomá-nyi, a Szociológiai és Párttörténeti Intézettel, valamint a Petőfi Irodalmi Múzeummal. A sajtó-történetre az Intézetnek kutatási szerződése, illetve jelenleg megbízása van a MUOSZ-tól. Elő-adások és szemináriumok révén tevékeny kutatóink oktatói működése is, a budapesti és a sze-gedi egyetemen. Ugyanakkor szorosabbá kellene tenni az intézet és az egyetemi magyar tanszé-kek tudományos együttműködését; mert ezen a területen csak a kezdő lépések történtek meg. A tudomány-népszerűsítő munka elsősorban a TIT (az Irodalmi Szakosztály elnöke Bodnár György) és a Rádió keretében történik.

A felsőbb párt- és állami szervekből érkezett megbízások alapján az Intézet fontos kultúr-politikai szerepet is vállal. Sötér István és Szabolcsi Miklós tagjai az MSZMP KB Kulturális-Elméleti Munkaközösségének. A pártkongresszusi előkészületek során és a folyamatos sajtó-szolgálattal (Fenyő István, Pomogáts Béla, Kenyeres Zoltán) s a kritika szerepének felmérésé-ben végzett munkával is jelentős megbízásokat hajtottak végre Intézetünk munkatársai. A gya-korlati élettel, a kultúrpolitikával kapcsolatos tevékenységre különösen fel kell hívunk a fig-yelmét, mert a tudomány vett tervekben ezek nem szerepelnek, ugyanakkor jelentős munkát igényelnek s elválaszthatatlanul hozzátartoznak az Intézet tevékenységéhez.

Az Intézeti pártszervezet 1971 végén tárgyalta az Intézet tagjainak kultúrpolitikai tevé-kenységét és megállapítása szerint e fontos munkák rendkívül sokrétűek és gyakran vezetnek egyes kutatók túlerőltetéséhez. A feladatok arányosabb elosztására feltétlenül szükség lenne.

#### *Az Intézet nemzetközi kapcsolatai*

Intézetünk nemzetközi kapcsolatai fokozottan és állandó jelleggel növekednek, mintegy függvényeként az irodalomtudomány — más tudományokéhoz hasonló — nemzetközivé válá-sának. A nemzetközi jellegű kongresszusok, kollokviumok, szimposiumok és más típusú tudo-mányos tanácskozások száma évről évre emelkedőben van. Nagyon sok bilaterális konferencia is kerül megrendezésre, rendszerint egy-egy konkrét tudományos probléma tisztázására. Újabb jelenség az is, — s ez megfelel a tudomány fejlődésének —, hogy a nagy nemzetközi konferenciákat rendszerint interdiszciplináris jelleggel szervezik, mert egy-egy korszak vagy problémákör mélyreható tanulmányozására vagy áttekintésére már nem elegendő egy-egy szaktudomány rendelkezésére álló anyag és módszer.

A fentiekből természetesen következik az, hogy egyre több nemzetközi jellegű konkrét vállal-kozásban veszünk részt. A legszorosabb tudományos együttműködés a szovjet társintéz-ményekkel alakult ki. Több tudományterületen folynak közös kutatások a Gorkij Világ-irodalmi Intézettel, így a felvilágosodás, a romantika és a szocialista irodalom problémáiról. Újabbban gyümölcsöző tudományos kapcsolatunk alakult ki a Leningrádi Egyetemen és a Pus-kin Házzal is. A szocialista akadémiaikkal és kutatóközpontokkal folytatott közös vállalkozá-saink közül szeretnénk még kiemelni az NDK Központi Irodalomtudományi Intézete közre-működésével készülő a két világháború közötti haladó írószervezetekkel foglalkozó programot, amelyben más szocialista országok kutatói is résztvesznek. Természetesen, közös témáink van-nak még egyéb szocialista országok kutatói is résztvesznek. Természetesen, közös témáink van-nak még egyéb szocialista — bolgár, cseh, lengyel és szlovák — intézetekkel is. Régi és széles-körű ilyen vállalkozás a Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtudományi Társaság (AILC) véd-nöksége alatt működő ún. Budapest—Párizs centrum is, amelynek feladata a felvilágosodás

utolsó szakaszának összehasonlító irodalmi tanulmányozása. Az intézeti Reneszánsz-kutató Csoport ugyancsak az AILC védnöksége alatt megírandó Európai nyelvű irodalmak története című vállalkozás számára dolgozza fel a reneszánsz korszakát, ugyanakkor részt vesz egy közepkelet-európai reneszánsz irodalomtörténet vállalkozásban is.

A Magyar Tudományos Akadémia 1971-ben elhatározta, hogy NEOHELICON címmel új nemzetközi — francia és angol nyelvű — folyóiratot alapít, az Akadémiai Kiadó kiadásában, a fenti vállalkozás támogatására. A jövőendő folyóirat szerkesztője is Intézetünkben van. Főszerkesztője Szabolcsi Miklós, társszerkesztője Vajda György Mihály.

(*Nemzetközi szerződések, tudományszervezési és tudománypolitikai tanácskozások*) Nemzetközi szerződések megkötésére és aláírására, illetőleg megújítására több ízben került sor az elmúlt három év folyamán, elsősorban a szocialista államok viszonylatában.

1971 szeptemberében Hossinger és Meissinger professzorok jöttek Budapestre, az NDK Művészeti Akadémiája irodalmi szekciójának képviselőivel és velük folytatott megbeszélések alapján, Szabolcsi Miklós ügyvezető igazgató írta alá a kölcsönös együttműködési szerződést.

Sóter István akadémikus 1971 tavaszán a Szovjetunióban, Moszkvában és Leningrádban tett hosszabb látogatást, AILC elnöki minőségében is. A Gorkij Világirodalmi Intézet vezetőivel, valamint a leningrádi egyetem bölcsészettudományi karán folytatott tudománypolitikai és tudományszervezési tanácskozásokat, különösen abból a célból, hogy a szovjet kutatókat milyen módon tudnák aktívabban bevonni az AILC nemzetközi tudományos vállalkozásaiba. Tanácskozásai minden szempontból sikerrel végződtek. 1971 júniusában a Gorkij Világirodalmi Intézet tudományos titkára Usakov elvtárs járt nálunk és megbeszéléseket folytatott intézetünk vezetésével, a két intézet között kötendő 3 éves együttműködési szerződésről. A szerződést 1971 októberében Szabolcsi Miklós ügyvezető igazgató írta alá Moszkvában. Ez a szerződés nagy távlatokat nyit a két intézet kutatási programja és tudománypolitikai együttműködés számára. 1971 őszén moszkvai tárgyalásai után Szabolcsi Miklós Kijevbe is ellátogatott, ahol az Ukrán Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetében folytatott megbeszéléseket ugyancsak közös kutatási témákról.

Akadémiai jellegű együttműködési szerződéseink elsősorban a Szovjetunióval és az NDK-val gyümölcsözőek.

Jugoszláv viszonylatban nagyon jó kapcsolatunk van a belgrádi, a zágrábi és újabban a ljubljani tudományos akadémiákkal. Velük elsősorban Sziklay László, a Kelet-európai Csoport vezetője folytatott tárgyalásokat, majd 1971 áprilisában Drago Seg, a Szlovén Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének igazgatója jött Budapestre, tárgyalások folytatására.

Az újvidéki Hungarológiai Intézettel kötött szerződésünk is jól bevált, minden évben két-két kutató kölcsönös látogatására kerül sor.

Csehszlovák viszonylatban természetesen elsősorban Szlovákiával erősödött kapcsolatunk. 1971. április 14. és 18. között Sziklay László és Bene Ede tartózkodtak Pozsonyban, a szlovák irodalmi szimpózium tervéről folytattak megbeszéléseket.

(*Nemzetközi jellegű munkaértekezletek*) Különböző nemzetközi kötelezettségeink, nagyrészt a közös vállalkozásban születő tanulmánykötetek és szintetikus munkák, szükségessé teszik, hogy az előkészítő bizottságok tagjai, illetőleg a kötetek szerkesztői időről-időre összeüljenek és kicseréljék véleményüket, megvitassák az előkészítés, illetőleg szerkesztés folyamán felmerült különböző problémákat. Az elmúlt időszak folyamán számos ilyen nemzetközi jellegű munka-megbeszélésre került sor, Budapestben. Ezek közül a következőket szeretnénk kiemelni:

A szovjet—magyar reneszánsz-kötet szerkesztési problémáinak megbeszélésére, 1971 november végén a Gorkij Intézet két munkatársa: N. I. Balasov és D. A. Mihajlov érkezett Budapestre, és Klaniczay Tibor elnökleite alatt egy kizárólagos munkaértekezleten vitatták meg a szovjet tanulmányokkal kapcsolatos problémákat.

Az európai irodalmak története reneszánsz kötetének tervezetét a szerkesztők először Budapesten (1971 májusában) André Stegmann professzornak, a Toursi Reneszánsz-Intézet igazgatójának budapesti tartózkodása alkalmával, majd 1971 júniusának végén Éva Kusjner ottawai professzornő budapesti látogatásakor beszélték meg. A tárgyalások folytatódtak a harmadik szerkesztőtársnak, Klaniczay Tibornak 1971 júliusi Touris-i tartózkodása idején, majd 1971 novemberében, amikor a két külföldi professzor az AILC-konferencia alkalmával ismét Budapestre jött.

1971 június elején egy hetet töltött Magyarországon Félix Caston professzor, a Montauban-i barokk-kutató intézet igazgatója. A vele folytatott megbeszélések értelmében Intézetünk munkatársainak szervezésében a közeljövőben meg fog jelenni a Montauban-i intézet folyóiratának magyar—barokk különszáma.

Ugyancsak az év folyamán Paul Viallaneix Clermont—Ferrand-i professzor a romantikakutató intézet igazgatója folytatott megbeszéléseket a Magyar Klasszikus Osztály vezetőjével, Lukácsy Sándorral. Megbeszéléseik a két intézmény szorosabb munkakapcsolatát célozták.

(A fenti intézetekkel már több éve szoros kapcsolatban állunk.)



(*Nemzetközi Társaságok*) Intézetünk testületileg vagy munkatársain keresztül számos nemzetközi irodalomtudományi és irodalmi társasággal tart kapcsolatot.

A Magyarok Világszövetsége munkájában való részvételünk jelentős. Szabolcsi Miklós tagja a szövetség elnökségének, Béládi Miklós a Kulturális Bizottságban, Bene Ede a Külügyi Bizottságban végez rendszeres tevékenységet.

Az AILC-ben kifejtett nagy szerepünket is ki kell emelnünk. 1967-ben a Belgrádi Kongresszuson intézetünkre bízta az Európai Irodalmak Története című vállalkozás koordinációs munkájának elvégzését. (Vajda György Mihály). 1971-ben pedig a társaság nemzetközi elnökévé választotta Sötér István akademikust. Így a társaság munkájának irányítása és szervezése Intézetünkön történik.

1971 januárjában az AILC magyar tagszervezeteként megalakult a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Összehasonlító Irodalomtudományi Szakosztálya. (Société Hongroise de Littérature Comparée). A Társaság igazgató bizottságában Intézetünk vezetői és munkatársai is részt vesznek. Így Sötér István, Szabolcsi Miklós, Klaniczay Tibor, Vajda György Mihály, a Társaság főtitkára Bene Ede és titkára Karafiáth Judit, ugyancsak Intézetünk munkatársai.

1971 februárjában az AILC Párizsban a Sorbonne-on rendezte meg az Igazgatóbizottság, a Koordinációs Bizottság és a Budapest—Párizs Centrum ülését. Erre az alkalomra Sötér István, Vajda György Mihály, Bene Ede és Sziklay László utaztak ki. A Társaság hasonló jellegű újabb ülésszakának megrendezésére 1971 novemberében Budapesten a Magyar Tudományos Akadémián került sor, a Nemzetközi Komparatistikai Metodológiai Szimpózium előtt. Erre az ülésszakra több külföldi kutató jött el.

Intézetünk tagjai révén több nemzetközi társasággal tart kapcsolatot. De vannak olyanok is, amelyekben egyéni tagságokon túlmenően, testületi tagsággal is rendelkezünk. Így a nemzetközi XVIII. század kutató Társaságban. (Société d'Études du XVIII<sup>e</sup> siècle). Ezzel a társasággal is kapcsolatot tart Akadémiánk XVIII. századi munkabizottsága (titkár: Bene Ede), és az Intézet XVIII. századi kutatócsoportja. Intézetünk Reneszánsz-kutató Csoportja nemrég nyert felvételt a Reneszánszkutató Társaságok És Intézetek Nemzetközi Szövetségébe. A Nemzetközi Goethe Társaság 1971-ben választotta tagjául Vajda György Mihályt.

Nem találjuk kielégítőnek kapcsolatainkat a Modern Nyelvek és Irodalmak Nemzetközi Társaságával, a FILLM-mel, valamint a Nemzetközi Esztétikai Társasággal. A következő években, ezzel a két társasággal erősíteni kívánjuk kapcsolatainkat.

1971-ben született meg az a határozat, amely létrehozta a Nemzetközi Hungarisztikai Társaságot. A Társaság feladata lesz összefogni mindazon külföldi és külföldön élő magyar származású kutatókat, akik tudományos eredményeket értek el a magyar nyelv és irodalom tanulmányozásában. A Társaság létrehozásában nagy szerepet játszott Szabolcsi Miklós és Klaniczay Tibor is.

(Az Intézet nemzetközi jellegű rendezvényei) 1971. november 17—18-án a Magyar Összehasonlító Irodalomtörténeti Társaság és Intézetünk nemzetközi konferenciát rendezett az összehasonlító irodalomtudományi kutatások aktuális módszertani kérdéseiről. A viták központjában az irodalom történeti vagy esztétikai megközelítésének, a világirodalom felosztásának (irodalmi zónák) és az irodalmi és művészeti irányzatok (áramlatok) kérdései álltak. Az egyes vitákat a problémák nemzetközileg ismert magyar és külföldi szakértői (Sötér István, Szabolcsi Miklós; Roland Mortier, Jacques Voisine) vezették be. A konferenciát a Magyar Tudományos Akadémia székházában rendeztük meg, nagy sikerrel. Mintegy 40 külföldi neves tudós jött el, a szocialista országokból és a nyugati kapitalista államokból egyaránt. A konferencia anyaga a Neohelicon folyóirat első számában fog megjelenni. Ez a jelentős komparatistikai összefoglaló nagymértékben növelte Intézetünk európai és tengerentúli hírnevét.

Intézetünk Reneszánsz-kutató Csoportja, az egyetemek illetékes tanszékeivel közösen 1971 májusában Sopronban rendezte meg „A közép-európai humanizmus kérdései” című, nemzetközi jellegű tudományos ülésszakát. Az ülésszakra lengyel, szlovák, horvát, osztrák és francia tudósok vettek részt.

Intézetünk XVIII. századi kutatócsoportja 1971 október végén Egerben rendezte meg A korai felvilágosodás problémái c. tudományos ülésszakát. Az ülésszak első napján az előadások és az azt követő viták a magyar korai felvilágosodás nemzetközi kapcsolataival foglalkoztak. Külföldi előadó is volt: Eduard Winternek, a berlini egyetem professzorának személyében.

(Az Intézet részvétele külföldön rendezett nemzetközi kongresszusokon, kollokviumon és tudományos tanácskozásokon)

1971 elején (március 26—28) Intézetünk 7-tagú delegációja (Szabolcsi Miklós, Illés László, Béládi Miklós, Bojtár Endre, Kenyeres Zoltán, József Farkas, és Vujicsics D. Sztóján) vett részt az Opatijában rendezett avantgarde bilaterális szimpóziumon. Ezen a tudományos tanács-

kozáson Szabolcsi Miklós lev. tag tervezete alapján vitatták meg ezt a fontos irodalomtörténeti irányzatot.

A Toursi Reneszánszkutató Intézet (Centre d'Études Supérieures de la Renaissance) minden év júliusában megrendezett tudományos ülésszakán hosszú évek óta rendszeresen résztvesznek Intézetünk munkatársai. 1971-ben Klaniczay Tibor lev. tag. igazgatóhelyettes utazott ki. Az ülésszak végén Tours város polgármestere, átnyújtotta neki az 1971-ben alapított ún. reneszánsz-emlékérmét, amelyet így elsőként kapott, s amellyel a két intézmény közötti — immár több mint egy évtizedre visszatekintő — tudományos együttműködést jutalmazták.

A kanadai Vancouver-ben 1971 augusztus 20—28 között rendezett I. Shakespeare Világ-kongresszuson Hankiss Elemér képviselte Intézetünket. Hankiss Elemér egyúttal a Kongresszus igazgató bizottságának is tagja volt, mint ilyen összefoglaló előadást (rapport de sythese) tartott.

Sziklay László 1971-ben előadással vett részt a pozsonyi Komensky egyetem magyar tan-  
székének jubileumán és a brnói egyetem konferenciáján.

A Neolatin Studiumok Első Nemzetközi Kongresszusát 1971. augusztus 23—29 között a belgiumi Leuven-ben rendezték meg. A kongresszusra Pirnát Antal utazott ki és előadást is tartott. Ezen a kongresszuson is bebizonyosodott, hogy mennyire fontos jelenlétünk az ilyen típusú nemzetközi fórumokon, s milyen fontos, hogy kutatásaink eredményeit széles nemzetközi körben ismertessük. Ha ezt elmulasztanánk, könnyen olyan helyzet alakulhat ki, hogy bizonyos európai vonatkozásban is jelentékeny magyarországi latin írók — pl. Janus Pannonius, Oláh Miklós stb. — mint horvát, román, szlovák vagy osztrák szerzők kerülnek be a nemzetközi tudományos köztudatba, azon az alapon, hogy születésük vagy munkásságuk helye ma ezeknek az államoknak a területéhez tartozik. S munkásságukat is elsősorban ezeknek az országoknak a kutatói ismertetik.

#### *(Intézetünk munkatársai, mint vendégprofesszorok)*

Szaunder József lev. tag, intézeti tudományos tanácsadót a római egyetem hívta meg vendégprofesszorként a magyar tanszékre, az 1970—71 tanévtől kezdődően.

Hopp Lajos az 1971—72. tanévben a bukaresti egyetemen tart előadásokat a magyar irodalomtörténet tárgyköréből.

#### *(Külföldi professzorok, kutatók előadásai Intézetünkben)*

A különböző akadémiai és kulturális egyezmények keretében Magyarországra jött professzorok és más kutatók rendszerint előadást is tartottak Intézetünkben. 1971-ben elhangzott előadások közül a következőket szeretnénk kiemelni:

Paul Viallaneix professzor (Clermont—Ferrand): A franciaországi romantika-kutatásokról.

F. Jost (Illinois, USA): Az összehasonlító irodalomtudomány fogalmáról.

André Stegmann professzor (Tours): A francia korai humanizmusról.

Félix Castan professzor (Montauban): A dél-franciaországi barokkról.

Éva Kuschner (Ottawa): A reneszánsz kori dialógusról, mint irodalmi műfajról.

Pierre Abraham az Europe főszerkesztője (Párizs) a szerkesztésében megjelenő francia irodalomtörténetről.

Georges Mounin professzor (Aix-en Provence): A szemiotika és az irodalomtudomány kapcsolatáról.

Jacques Proust professzor (Montpellier): A XVIII. századi francia regény strukturalista elemzéséről tartottak előadást Intézetünkben.

A fentiekén kívül még több kerekasztal megbeszélésre is sor került, szocialista és nyugati tudósokkal egyaránt.

#### *Intézetünk munkatársainak külföldi tanulmányútjai:*

A statisztikai adatok tanúsága szerint, 1971-ben kevesebb munkatársunk járt külföldön mint a megelőző két évben, ugyanis rajtunk kívül álló (Országos Ösztöndíj Tanács) okok miatt egyes tanulmányutak a következő esztendőre csúsztak át.

A különböző egyezmények s egyezményen kívüli tanulmányutak keretében Intézetünk munkatársai ez évben is elsősorban a szocialista országok kutatóhelyeit keresték fel. Így: Varga László és Bojtár Endre a Szovjetunióban, Varga Imre és Sziklay László Csehszlovákiában, József Farkas, Erdélyi Ilona, Sziklay László és Vujicsics D; Sztóján Jugoszláviában, József Farkas Romániában, Kiss József és József Farkas az NDK-ban jártak hosszabb tanulmány-

úton. Szorosabb értelemben vett kutatómunkájukon kívül, feladatuk volt a tudományos és kulturális kapcsolatok kibővítése is.

A nyugati utazások közül kiemeljük Lukácsy Sándor kéthetes belgiumi tanulmányútját. Ezen alkalommal a brüsszeli és a Gand-i egyetemen tartott előadást. Franciaországban Fenyő István, Varga László és Szegedy-Maszák Mihály, Ausztriában Tarnai Andor, Olaszországban Varga József és Szórényi László végzett kutatómunkát.

#### *Az Intézet belső munkaszervezésének problémái és kapcsolatai az irányító szervekkel*

Az Intézet kutatási programjai az irodalomtudomány számos területét átfogják, az irodalomelmélet, az irodalomtörténet, az összehasonlító munkák mellett szövegkiadást és bibliográfiai tevékenységet folytatnak kutatóink. Emellett az intézeti munkatársak tevékenyen részt vesznek a tudományos és kulturális élet vezetésében, alakításában, az egyetemi oktatásban. E sokrétű munka összefogása jelentős terheket ró a vezető testületre. Az elmúlt tervidőszakban kialakult gyakorlat szerint az elvi, személyi és anyagi kérdések eldöntésére az Igazgatótanács tartott rendszeresen üléseket, a szakmai jellegű kiemelt fontosságú problémák tisztázása pedig az osztályvezetői értekezletek feladata volt. Az egyes témák megvitatásában érdekelt szakértők bevonása az osztályvezetői értekezlet munkájába eredményesnek bizonyult. Olyan fontos témák megvitatásában, mint a kritikátörténet, a bibliográfia, a felszabadulás utáni kézikönyv, a szocialista irodalomtudomány története, a XIX. századi és összehasonlító kutatások.

Az Intézet belső szervezeti formái követték a kutatási feladatok alakulását. A jelenlegi csoport-, illetve osztálybeosztás 1970 óta áll fenn; ekkor alakult meg a reneszánsz és barokk kutatócsoport, a XVIII. századi kutatócsoport és ekkor vált külön egységgé a kelet-európai összehasonlító csoport. Ezek a kutatócsoportok 1971-ben már hazai és nemzetközi rendezvényekkel és publikációkkal bizonyították vitalitásukat.

Az Intézet kapcsolatai a felsőbb akadémiai szervekkel a korábbi gyakorlathoz hasonlóan jók voltak; az akadémiai szakigazgatási és testületi szervekkel az 1970-es átszervezés óta kialakultak azok a hivatali és tudományos kapcsolatok, amelyek biztosítják a termékeny együttműködést.

Varga László

#### **Janus Pannonius-ülésszak**

Halálának 500. évfordulóján (Pécs, 1972. március 27—31.)

Ez év tavaszán szerte az országban, ünnepségeken emlékeztek meg Janus Pannonius halálának 500. évfordulójáról. Híven a költő európai hírnevéhez, ezek a megemlékezések nemzetközi jelleggel öltöztek, mivel magyar szakembereken kívül külföldi tudósok is részt vettek a különböző rendezvényeken. A félezeréves Janus Pannonius emlékét elevenítette fel az a tudományos ülésszak is, melyet az MTA Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz-kutató Csoportja, az MTA Ökortudományi Kutatócsoportja, a budapesti Tudományegyetem régi magyar irodalomtörténeti, olasz és latin tanszékei, a debreceni Tudományegyetem régi magyar irodalomtörténeti és klasszika-filológiai tanszékei, a szegedi Tudományegyetem régi magyar irodalomtörténeti tanszéke és a pécsi Tanárképző Főiskola magyar irodalomtörténeti tanszéke közösen rendezett Baranya Megye és Pécs város Tanácsának védnöksége alatt Pécsen 1972. március 27-től 31-ig.

A többnapos ülésszakot Előkészítő Bizottság szervezte, melynek tagjai voltak: *Kardos Tibor* akadémikus, a Bizottság elnöke, *Bán Imre* egyetemi tanár, *Borzsák István* egyetemi tanár, *Harmatta János* akadémikus, *Horváth János* egyetemi tanár, *Keserű Bálint* egyetemi adjunktus, *Klaniczay Tibor* akadémikus, *Kolta Ferenc* főiskolai tanár, *V. Kovács Sándor* munkatárs, a Bizottság tudományos titkára, *Tolnai Gábor* akadémikus és *Sántha Teréz* szervező titkár. Az ülésszak öt napja közül az elsőn (március 27.) a Janus Pannonius emlékének szentelt kulturális rendezvényekre került sor, melynek során leleplezték *Borsos Miklós* Kossuth-díjas szobrászművész Janus-szobrát, *Garamvölgyi József* művelődésügyi miniszterhelyettes megnyitotta a nagyszabású Reneszánsz Kiállítást („Janus Pannonius és kora”), a Magyar Irodalomtörténeti Társaság emlékülésen adózott a költő emlékének, este pedig a pécsi Nemzeti Színházban a Pécsi Balett bemutató előadására került sor, amikor *Eck Imre*, *Farkas Ferenc* és *Gyárfás Miklós* Janus életét idéző új darabja, a „Panegyricus” került színre.

A következő négy napot, március 28-tól kezdődően, a pécsi Tudományegyetem Jogtudományi Kara aulájában rendezett tudományos program töltötte ki, melynek során 4 nagyobb

(kb. 50 perces) előadás és 29 kisebb (kb. 20 perces) referátum, összesen tehát 33 felolvasás hangzott el magyar, olasz, francia és német nyelven. Minden félnapos ülés után élénk és hasznos vita folyt. Az események krónikája röviden a következőkben foglalható össze:

Március 28. (kedd délelőtt). Az ülésszak ünnepélyes megnyitása. Bevezetőben *Kardos Tibor*, az Előkészítő Bizottság elnöke méltatta az esemény jelentőségét, majd *Horváth Lajos*, a Baranya Megyei Tanács elnöke és *Dr. Szołtacki Mihály*, a pécsi Tudományegyetem Jogtudományi Karának dékánja üdvözölte a tanácskozás résztvevőit. Ezután megkezdődött az ülésszak tudományos munkája. Az első ülésen *Koltay-Kastner Jenő* elnökölt. Ez alkalommal a következő előadások hangzottak el: *Kardos Tibor* (Budapest): „Janus költészete, hivatástudata és a közép-európai humanizmus.” — *Jozef IJsewijn* (Leuven): „La poesia neo-latina all'epoca di Giano Pannonio.” — *Karácsonyi Béla* (Szeged): „Janus és a centralizáció.” — *Tóth István* (Pécs): „Janus Pannonius genealógiája.”

Március 28. (kedd délután). Második ülés *Horváth János* elnökletével. Előadók: *Josef Hamm* (Bécs): „Die Präsenz Ungarns in Norditalien zur Zeit Janus' Pannonius.” — *Cs. Gárdonyi Klára* (Budapest): „Vitéz János könyvtára.” — *Prokopp Mária* (Budapest): „Vitéz János esztergomi palotája.” — *Árva Vince* (Esztergom): „Vitéz János az esztergomi érsek sorában.” — *Jan Slaski* (Varsó): „Janus és a lengyelek.” — *Dávid András* (Újvidék): „Janus Pannonius a délszlávoknál.” — *Csapodi Csaba* (Budapest): „Janus könyvtára.”

Március 29. (szerda délelőtt). A harmadik ülés elnöke *Bán Imre* volt. Elhangzott előadások: *Petrovich Ede* (Pécs): „Janus Pannonius Pécssett.” — *Rózsa György* (Budapest): „Janus sir-emléke.” — *Ritók Zsigmond* (Budapest): „Janus görög fordításai.” — *Csorba Győző* (Pécs): „A Janus-fordítások problémái.” — *Weöres Sándor* (Budapest): „Janus Pannonius fordítása közben.” — *Kolta Ferenc* (Pécs): „A pécsi Janus-kultusz a XX. században.” Szerda délután Baranya Megyei Tanács vendéglátását élvezve, autóbuszkirándulás keretében ismerkedtek meg az ülésszak résztvevői Pécs környékének természeti szépségeivel és nevezetesebb helységeivel (Szigetvár, Siklós stb.). A jó hangulatú kirándulást társasvacsora zárta a siklósi várban.

Március 30. (csütörtök délelőtt). A negyedik ülés elnöki tisztét *Kardos Tibor* látta el, mikor is a következő program szerint folyt a munka: *Horváth János* (Budapest): „Janus műfajai és mintái.” — *Jean-Claude Margolin* (Tours): „Le poète Pannonius et le peintre Mantegna.” — *Kádár Zoltán* (Debrecen): „A diadalszekeret húzó szarvas ikonográfiája.” — *Johannes Irmscher* (Berlin): „Janus Pannonius und Theodoros Gazes.” — *Veljko Gortan* (Zágráb): „Les épigrammes de Janus Pannonius et le poète Martial.” — *Komor Ilona* (Budapest): „Janus és Erasmus.”

Március 30. (csütörtök délután). Az ötödik ülésen *Mezey László* elnökölt. Előadást tartottak: *Tóth István* (Marosvásárhely): „Janus Pannonius neoplatonizmusának stílusátása.” — *Jelenits István* (Budapest): „A Janus-műfordítások nyelvi-stilisztikai problémái.” — *Miklós Pál* (Budapest): „Ad animam suam. (Elemzés)” — *Urbán László* (Debrecen): „Janus Catullus-olvasmányai.” — *Bán Imre* (Debrecen): „Janus Pannonius és a magyar irodalmi hagyomány.” — *Horváth Mária* (Budapest): „A sevillai Janus-kódex.”

Március 31. (péntek délelőtt). A hatodik ülés elnöke *Klaniczay Tibor* volt. Az utolsó munkanap napirendje: *Rokay Péter* (Újvidék): „Oklevél Janus budai kancelláriájából.” — *Mezey László* (Budapest): „Janus Pannonius XVI. századi utóéletéhez.” — *Borzsák István* (Debrecen): „Sambouc Janus-kiadása.” — *V. Kovács Sándor* (Budapest): „Az újkori Janus-filológia (Ábel Jenőtől Huszti Józsefíg)” — Végül *Klaniczay Tibor* elnöki zárszava rekesztette be a Janus-ülésszak tanácskozásait.

*Klaniczay* összefoglalása visszatekintett a négynapos ülésszak egész munkájára. Hangsúlyozta, hogy a gazdag tartalmú s egészében véve sikeresnek mondható tanácskozás több értékes összefoglaló tanulmánnyal és mikrofilológiai dolgozattal gazdagította ismereteinket, s ebből a szempontból az ülésszak a Janus-filológia legjelentősebb eseményének tekinthető az utóbbi évtizedekben. Külön nyeresége a hazai humanista kutatásoknak, hogy az előadók sorában számos kitűnő külföldi tudóst is üdvözölhettünk. Dolgozataik fontos összefüggésekre irányították rá a figyelmet, és újszerűen közelítettek meg régi, de megnyugtatóan máig sem tisztázott problémákat. Ilymódon jelentősen hozzájárultak a pécsi tanácskozás sikeréhez.

*Klaniczay Tibor* végül annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy mind az ülésszak tudományos anyaga, mind pedig az 1973-ra tervezett Janus Pannonius-tanulmánykötet (*Kardos Tibor* és *V. Kovács Sándor* szerkesztésében), előkészíti majd a talajt a régóta hiányzó, és a nemzetközi tudományos közvélemény által is sürgetett, Janus-kritikai kiadás (Szerkeszti *Kardos Tibor* és *Horváth János*, *Horváth Judit* közreműködésével), valamint egy később megírandó, új Janus Pannonius-monográfia számára.

V. K. S.

## HIBAIGAZÍTÁS:

Folyóiratunk 1971. évi 6. számának 762—63. lapján egy sor kimaradt. A helyes szöveg a következő: „*valamint Nyáry Istvánt, aki jellegzetes képviselője a Justus Lipsius-i politikai szemlélet kompromisszumra való hajlandóságának.*” Az itt lemaradt sor tévesen a 751. lapra került (1. sor).

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó Igazgatója

Műszaki szerkesztő: Helle Mária

A kézirat nyomdába érkezett: 1971. XII. 22. — Terjedelem: 11,55 (A/5) ív  
72.72877 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György